

ประวัติความเป็นมาของกฎอัยการศึกของประเทศไทยและการใช้กฎอัยการศึกของต่างประเทศบางประเทศ

ประวัติความเป็นมาของกฎอัยการศึกของประเทศไทย

กฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึกนั้น แต่เดิมมาไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายกำหนดไว้ โดยเฉพาะเช่นในปัจจุบัน แต่จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏว่ามีกฎหมายซึ่งใช้บังคับทำนองเดียวกันกับกฎอัยการศึกในปัจจุบันกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายต่าง ๆ แต่ละยุคแต่ละสมัย

ในสมัยพระเจ้ามังรายกษัตริย์แห่งล้านนา ซึ่งทรงสร้างเมืองเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๕ โดยปรากฏหลักฐานอยู่ในกฎหมายพระเจ้ามังราย หรือมังรายราชศาสตร์ ในมาตราหนึ่ง บัญญัติไว้ว่า

ในการรบผู้ใดหลบหนีละทิ้งผู้บังคับบัญชาให้มาเสีย ผู้บังคับชำนาคามล่าคุ้มชั้นนี้ทั้งนี้ ไพร นายสิบ นายหาลิบ นายรุษย เจ้าพูน เจ้าแสน และพระยา เมื่อออกมาแล้วให้รีบครอบครองทรัพย์สินทั้งสิ้น เพื่อมิให้ผู้อื่นดูเยี่ยงอย่าง ให้ลักหนีกไว้ที่หน้ามากกว่า มั่นยืนเจ้านายไม่รับเลี้ยง เพื่อให้เป็นที่น่าละอายยิ่งนัก ในทำนองเดียวกัน ให้มาผู้ซึ่งละทิ้งลูกน้องในที่รบ ผู้บังคับชำนามีล่าคุ้มลงมาทั้งนี้ เจ้าแสน เจ้าหมื่น สามหมื่น และพันออย สามท่า กวานไพร เมื่อออกมาแล้วให้รีบเอาทรัพย์สินเสียทั้งสิ้น

หมายความว่ากฎหมายตามมาตรานี้ กำหนดให้ลงโทษแก่ผู้ใดที่ละทิ้งผู้บังคับบัญชาในขณะที่ทำการรบ และให้ลงโทษผู้บังคับบัญชาที่ละทิ้งผู้ใต้บังคับบัญชาในเวลารบด้วยเช่นกัน

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่เช่นกัน ไม่ปรากฏว่าได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก
 แต่อย่างใด แต่มีการบังคับทำนองเดียวกับพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก โดยแยกอยู่
 ความกฎหมายต่าง ๆ หลายฉบับ ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ มีกฎหมายที่ใช้
 บังคับโดยอนุโลมใกล้เคียงกับพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก คือกฎหมายลักษณะอาญาหลวง
 แต่ไม่สามารถตรวจสอบรายละเอียดได้ว่ามีกฎหมายอะไรบ้างในสมัยนั้น ดังที่สมเด็จ
 กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงบันทึกไว้ว่า "กฎหมายที่ตั้งครั้งสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑
 จะมีอะไรบ้างไม่รู้ได้หมดอยู่เอง แต่ตรวจดูตามบานแผนกในกฎหมาย ๒ เล่ม ได้ความ
 ว่ากฎหมายเหล่านี้ไม่มีมาแต่ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ คือลักษณะอาญาหลวง
 กำหนดโทษ ๑๐ สถาน ทั้งเมื่อปีเถาะ ตรีศก พุทธศักราช ๑๘๘๕ จุลศักราช ๗๑๓"^๑

ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ ก็มีกฎหมายที่ใช้บังคับใกล้เคียงกัน
 คือกฎหมายลักษณะอาญาศึก (อยู่ในลักษณะขบถศึก)^๒ และในสมัยพระบาทสมเด็จพระบรม
 ไตรโลกนารถ พระองค์ได้ทรงประกาศพระบรมราชโองการ กำหนดหน้าที่ในการรบ
 ตลอดจนกำหนดโทษต่อผู้ขอลอในการรบไว้ดังต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จพระบรมโลกนารถ อนุญาตคิดผู้เป็นเจ้าเกล้ากวาด
 มนุษยสกุลอาณาจักร มีพระราชโองการแก่แม่ทัพนายกองว่า แคนี่สืบไป
 เมื่อนา ๓ เสด็จโดยพยุหบาทยาตราทัพไปการณรงค์สงครามนั้น ให้
 ยุกรับทรัพย์ แลปึกชายปึกขวา ถืออาญาตอหนพลงทั้งปวง แลในนายกอง
 ยุกรับทรัพย์ กองนา กองหลัง ปึกชายปึกขวา แดงขุนหมื่นตอหนพ
 จงทุกกอง แลให้แต่งดูภูหลานอันไวใจไคนั้น ตอหนพทั้งปวงหลังยุกรับทรัพย์
 เป็นชนิด ถ้าผู้ใดคอร์บวกราชศัตรูมีพึ่งบังคับ ขอลอในที่รบพันเพื่อน จาก
 ขบวนทัพประการใด ถ้ามีบันคาศักดิ์ แคนา ๕๐๐ ลงมาถึงไพร่ไซ โทษ
 หนักเท่าใด ไหลงโทษโดยโทษานุโทษนั้น ถ้ามีบันคาศักดิ์นา ๑๐๐๐ หนึ่ง

^๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ตำนานกฎหมาย
เมืองไทย (พระนคร : บริษัทสุสาหะพานิชย์ จำกัด, ๒๔๕๐), หน้า ๑๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

ขึ้นไป ให้คุมตัวเอาไปส่งนายกองยุกรมัตรา เกียกกาย ให้ลงโทษโดยโทษา
นุโทษนั้น อนึ่ง ถัดอยู่พระทวยราชศัตร์อยู่ ผู้ใดอุบายออกมาชั่วตัวข้างหนึ่ง
ให้ลงโทษระเวร แล้วให้คัดคืน คัดคือเสียใบไวนาทัพ

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พ.ศ. ๒๓๔๗ จุลศักราช
๑๑๖๖ ได้ทรงตั้งกรมการชำระสะสางพระราชกำหนดกฎหมายต่าง ๆ ที่กระจัดกระจาย
กันอยู่นั้น มาจัดคำกับหมวดหมู่เสียใหม่ และเรียกชื่อกฎหมายที่ชำระในครั้งนั้นว่า "กฎหมาย
ตราสามดวง"

ในกฎหมายตราสามดวงลักษณะอาญาหลวง ปรากฏมีการบังคับใช้ท่านอง เกี่ยว
กับกฎอัยการศึกอยู่หลายมาตรา เช่นในมาตรา ๕ มีใจความว่า

มีพระราชโองการตรัสใช้เสนามนตรีมุข ลูกขุนให้ไปการณรงคสงคราม
ก็ตี แลทำการประการใด ๆ ก็ตี พระสุรัสวดีก็ทะเณพหันไป แลตนมิไปการ
ณรงคตามตรัสใช้ แลมิไปกระทำตามกะเณพหันนั้นก็... แลเสนาบดีมุขมนตรี
ทานญะเณพที่ใหญกระทำกำแพงแลประศุคายคุดหอบเชิง เทิน เกย ซาลา
ราชการบานเมืองสิ่งประการใดอัน เป็นพนักงานของตน ๆ ละเลย ซัดทุด
ราชการเสียก็ตี แลมิไคกระทำตามพนักงาน ฎะท่านอกทำเหื้อคำหรัสสั่ง
แลกระทำเกินกฎหมาย ทานบัญญัติแต่งตั้งไว้ ทานวา เลมิคให้ลงโทษ
๔ สฐาน สฐานหนึ่งคือให้ริบราชบาทว์ แลมาเสีย สฐานหนึ่งคือให้
ตัดปากประจาน สฐานหนึ่งคือให้ไหมจัตร์คุด แลเอาควลงญาซาง
สฐานหนึ่งคือ ให้ทวนควลวคหนึ่งแลไมหวาย ๕๐ ที่ ๒

แสดงถึงอำนาจในการสั่งการของกษัตริย์ซึ่งถือเป็นผู้บังคับบัญชาทหารชั้นสูงสุด
แก่แม่ทัพนายกองน้อยใหญ่ ให้ทำการรบหรือเตรียมการป้องกันบ้านเมือง ผู้ใดขัด
คำสั่ง มีโทษ ๔ สฐาน ซึ่งเป็นโทษหนัก นอกจากนั้นในกฎหมายลักษณะอาญาหลวง
มาตรา ๔ มีใจความว่า

๑ พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์, กฎหมายราชบุรี เล่ม ๒
(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กองลหุโทษ, รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐), หน้า ๒๕๓.

๒ พระยานิติศาสตร์ไพศาล, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (กรุงเทพฯ :
วิริยะการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๐๒), หน้า ๑๖๔.

มีพระราชโองการตรัสสั่งประการใดชอบ ให้รับพระบรมราชโองการ
อย่าให้ชู้ก ถาฎไคมิฟัง มิได้รับพระราชโองการ มิไคห่าคฺามพระ เจาอยู่หัว
ทานใหลงโทษ ๔ สถาน สฐานหนึ่งให้บริราชบาทวแควมา เสีย สฐานหนึ่ง
ใหญ่คฺคฺู ตักปาก ตักมือ ตักคิ่นเสีย สฐานหนึ่งให้บริราชบาทว แควเอาคฺวลง
หญาซาาง...

แสดงให้เห็นว่า เมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระประสงค์ประการใดก็จะประกาศ
พระบรมราชโองการ ผู้ไคมิฟังก็มิโทษ ๔ สถานคังกล่าวแล้ว

ในกฎหมายตราสามดวง ลักษณะขบถศึก ปราบกฏหลักฐานเกี่ยวกับการใช้อำนาจ
บังคับแบกรรคทาหารในการรบพุ่ง โดยกำหนดโทษแก่ผู้ช้ช้ขึ้นหรือยอ้อท้อในการรบ
ปรากฏตามมาตรา ๑๖ มีใจความว่า

ถ้าผู้ใดอรบด้วยราชศักร มิฟังบังคับยอ้อท้อในที่รบพัน เพื่อนจากกระบวน
ทัพประการใด ถ้ามีบันคาศักคิแควนา ๔๐๐ ลงมาถึงไพร่ช้ โทษหนักเทาใด
ใหลงโทษโดยโทษนาุโทษนั้น ถ้ามีบันคาศักคินา ๑๐๐๐ ขึ้นไป ไคคฺมเอาคฺวไป
สงแควนายกองยุกรมัทร เกียกกาย ใหลงโทษโดยโทษนาุโทษนั้น แลให้เกียกกาย
บันคาคิ้ออาญาคองพลกฏหมาย เอาโทษนั้นไปบอกแควนายกอง แลยกมัทร เกียก
กาย ใพิจารณาโดยโทษ ๒

มีความหมายว่า ทหารมีศักดินา ๔๐๐ ลงมา หากยอ้อท้อในการรบ ผู้บังคับบัญชา
ลงโทษไค้เอง แต่สำหรับทหารที่มีศักดินา ๑๐๐๐ ขึ้นไป คองนำสงศาลทหารพิจารณา
โทษ ซึ่งศาลทหารนั้นประกอบคฺวยนายกอง คิ้อผู้บังคับบัญชา จำเลย ยุกรมัทร คิ้อ
ข้าราชการคางพระ เนตรพระกรรณที่พระเจ้าอยู่หัวคางคังขึ้นจากเมืองหลวงใให้ไปประจำ
เมืองคาง ๆ เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่อกฏหมายและระเบียบราชการคิ มีหน้าทีเกี่ยวกับ
คคิความคามาฎหมาย รับเรื่อกวางร้องทุกช้จากราษฎร เข้ารวมฟังการสอบสวนของ
นครบาลเพื่อไค้ความเป็นธรรมแกราษฎร ควควบคุมตรวจการปฏิบัติราชการงานเมือง
ในหน่วยที่คนรับคิชอบอยู่ รวมทั้งรับคิชอบราชการงานสงครามคฺวย ในกรณีที่มีสงคราม
เกิเกิดขึ้น ส่วนเกียกกายนั้น คิ้อเจ้าหน้าที่คองทหาร เข้ารบ ที่กล่าวมานี้รวมกันเป็นองคคฺณะ
ผู้พิพากษา

๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๐.

๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๓.

ในมาตรา ๔ แห่งกฎหมายลักษณะขบถศึก บัญญัติว่า "อนึ่ง ถ้าข้าศึก
มีมา ให้ท้าวพญาลูกขุน มนตรี มุข นิ่งประชุม ณ ศาลากลาง ผู้ใดมิไ้มาเป็นโทษ
กระบถให้ปรับตามโทษ" ๑

เมื่อมีข้าศึกยกทัพมาเป็นหน้าที่ของผู้นั่งเมือง และข้าราชการชั้นหัวหน้า
ไ้ไ้แก ปลัดเมืองและกรม เมืองอื่นต้องร่วมประชุมปรึกษาหรือเพื่อตามกำลังข้าศึกไว้
รอนกว่ากำลังทางเมืองหลวงจะยกมาช่วย บางครั้งอาจจะต้องใช้เวลานาน บางที
ตามทางไ้ไ้ไม่อยู่ต้องเสียเมืองให้แกข้าศึก พวกแม่ทัพนายกองต้องหนีข้าศึกมาเตรียม
สู้ศึกในเมืองหลวงต่อไป เมืองเหล่านี้เป็นเมืองชายแดน เช่น เชียงใหม่ กาญจนบุรี
กำแพงเพชร พิษณุโลก ฯลฯ เป็นต้น การประชุมปรึกษารืออในการป้องกันเมืองนั้น
ต้องกระทำกันที่ศาลากลางเพื่อประสงค์จะให้กระทำโดยเปิดเผย ให้มีผู้คนไ้ไ้เห็น
ทั่วหน้ากัน ขุนนางผู้ใดไม่เข้าร่วมประชุมในเวลาที่มีศึกมีความผิดฐานขบถ เหตุผล
ก็คือ เมื่อข้าศึกยกมาตีเอาเมืองผู้นั่งเมืองต้องร่วมมือร่วมใจกันป้องกันเมือง กฎหมาย
จึงกำหนดความผิดในการขาดหนีราชการรุนแรง เช่นเดียวกับกฏอัยการศึกในปัจจุบัน
แต่สมัยนั้นยังไม่มีการใช้กฏอัยการศึก มีแต่คำว่า "พระราชอาญาในพระราชสงคราม"
ดังในบทที่ ๒๐ แห่งกฎหมายลักษณะขบถศึก "กฎหมายเอาบำเหน็จแลโทษ และชื่อ
ผู้เลมิดพระราชอาญาในพระราชสงคราม" ๒ และในมาตรา ๑๔ แห่งกฎหมาย
ลักษณะขบถศึกบัญญัติว่า

"... แลยอโทษในราชการสงครามด้วยประการใด และจะลงโทษ
หนักก็ถึงสิ้นชีวิตก็ดี ไ้ใหญ่กระบัตรแลถูกหลวงนายกองยู่กระบัตร
เกียกกาย กฎหมายเอาบำเหน็จแลโทษแลชื่อผู้เลมิด พระราชอาญาใน
พระราชสงคราม จงมันคงโดยพนักงาน ..." ๓

๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๐.

๒ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประวัติศาสตร์กฎหมาย กฎหมายตราสามดวง
(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พ.ศ. ๒๕๑๓), หน้า ๔๔๘.

๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๕.

ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในเวลาสงครามกฎหมายจะบัญญัติโทษหนักไว้โดยเฉพาะ
ในความผิดที่เกี่ยวกับความมั่นคงและความปลอดภัยของแผ่นดิน

ในมาตรา ๑๒ แห่งพระไอยการลักษณะขบถศึก บัญญัติว่า

ผู้ใดเป็นข้าพระเจ้าอยู่หัว พระเจ้าอยู่หัวทรงพระเมตตาพระราช
ทานเงินทอง เลื่อนตำแหน่งยกย่องแต่งตั้ง เป็นถึงขุนหมื่น คุรน้อยมา เกิดจลาจลมี
ราชศัตรู เข้ามารบเอาบ้านเมือง แลมันผู้ซึ่งทานแต่งตั้ง เป็นขุนหมื่นนั้นมิได้
คิดถึงคุณ ซึ่งทานชุบยอม ทิศบรูณักพา แนะนำราชศัตรูเข้ามาถึงพระนคร
ไทรบเอาบ้านเมืองของพระเจ้าอยู่หัว สืบสวนเป็นสัจ ทานไหลงโทษโดย
มั่นคงคราย ๑

ในมาตรานี้ ผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการชั้นขุนหมื่น เมื่อราชศัตรูยกทัพ
มา ใ้ช่วยเหลือชักพาแนะนำราชศัตรูเข้ามาถึงพระนคร ผู้กระทำจึงมีความผิดฐานขบถ
ในฐานะช่วยเหลือแนะนำราชศัตรู

ในมาตรา ๑๓ แห่งพระไอยการลักษณะขบถศึก บัญญัติว่า

"ผู้ใดพระเจ้าอยู่หัวตั้งแต่งตั้งให้มียศฐาศักดิ์ แล เป็นนายหมวดนายกอง
ทดูแลทหารไพร่ฟ้าชาแผ่นดิน มีการณรงค์สงคราม มิได้คอยช่วยราชการพา
ครูปครัวอพยพหนีไปเข้าค่ายมาศึก และไปชุมนุมอยู่ป่าดง ทานว่าเป็นขบถ
ใหม่ เสียสิ้นทั้ง โคตรอย่าใหญ่เยี่ยงอย่างกันต่อไป" ๒

มาตรานี้ ผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการทหารชั้นนายหมวดนายกอง มีหน้าที่
ต้องป้องกันประเทศชาติยามมีศึกสงคราม แยกกลับหนีไปเข้ากับข้าศึก มีความผิดฐานเป็นขบถ

มาตรา ๑๔ พระเจ้าอยู่หัวตรัสใช้ให้ข้าทูลออกผู้ใดไปโดยเสด็จ
การณรงค์สงครามก็ตี พระสุภาวະติมุขะมนตรี กะเกณฑ์ผู้ใดให้คุมสมัก
ภักพวกไปการณรงค์สงคราม ตัวก็มีไป สมักภักพวกก็มีให้ไปก็ตี ตัวไป
สมักภักพวกมิให้ไปก็ตี สมักภักพวกไปตัวมิไปก็ตี ไปถึงกลางทางแล
หนีกลับมาก็ตี ทานว่าผู้นั้น เขาควยชาติก็ตีครุกระบดต่อแผ่นดิน ๓

- ๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๒.
- ๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๒.
- ๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๖.

การถูกเกณฑ์ไปราชการสงคราม โดยผู้มีอำนาจและหน้าที่ได้สั่งเกณฑ์ได้แก่ พระสุภาวดี หรือมุขมนตรี ผู้ถูกเกณฑ์และพรรคพวกหลบหนีราชการ ผู้กระทำความผิด ในขณะที่บ้านเมืองมีศึกและต้องการกำลังพลยกไปสู้ข้าศึก ถือว่าผู้ถูกเกณฑ์เป็นทหารแล้ว กลับหนีราชการ ซึ่งถ้ากระทำในเวลาสงคราม มีความผิดฐานหลบหนีราชการต่อหน้า ราชศัตรู การหนีจากสนามรบกลับเข้าบ้านเข้าเมือง พร้อมกับพรรคพวก ทำให้ทหารไม่ยำเกรงคำสั่งพระเจ้าอยู่หัวในยามสงคราม ซึ่งถือว่าเป็นแม่ทัพใหญ่ นอกจากนี้ ยังทำให้ทหารอื่นเสียขวัญควย จึงกำหนดให้มีโทษฐานขบถ

ในพระราชกำหนดเก่านั้น มีกฎหมายให้อำนาจการเกณฑ์ราษฎร เพื่อเป็น ทหารหรือเป็นบ่าวไพร่ตามกรมกอง หน่วยงานต่าง ๆ ดังปรากฏในกฎที่ ๑๔ ว่า

ให้เจ้าพระยาแลพระยาหลวง เมือง เจ้าราชินิกุล นายหมื่น พัน หนายฝ่ายทหาร ฝ่ายพลเรือน สมนอก สมในสังกัดพันทั้งปวง ยืนฎเบียด หางวาวหมูไพร่หลวงแลพรรคพวกสมกำลัง เลวุไทย เลวูท้าวขุนไว้แก่ พระสัสดีชายชวาทุกหมู่ทุกกรม ความประเพณีแตกอนแลอย่าให้พันเพื่อน เสีย ราชการพระผู้เป็นเจ้า ถ้าพันเพื่อนเสียราชการไป จงให้มิโทษจงหนัก หนาตามพระอัยการแลให้พระสัสดีชายชวามุ่งคัมบังชวากล่าวให้สำเร็จ ตามพระราชกำหนดกฎหมาย แลให้เจ้าท้าวฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือนทั้งปวง เร่งพิจารณาหาบ่าวไพร่จงทุกหมู่ทุกกรม ถ้าผู้ใดมิใคร่กระทำตามพระราช กำหนดกฎให้ไว้นี้ โทษโทษโดยโทษานุโทษ ๘ สถาน...^๑

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรม ราชโองการให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติกฏอัยการศึกขึ้น เรียกว่า "กฏอัยการศึก ร.ศ. ๑๒๖ โดยประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๖ ซึ่งแต่เดิมนั้น การใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติกฏอัยการศึกมิได้กำหนดขึ้นไว้ใช้โดยเฉพาะ แต่มีข้อ บังคับไว้ในพระราชกำหนดกฎหมายหลายฉบับ ดังปรากฏตามคำพระราชปรารภที่มีอยู่ ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ว่า

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๔.

ตามระเบียบการที่จะให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระราชบัญญัติใหม่แทนพระราชกำหนดกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในพระราชอาณาจักร ในเวลานี้ เพื่อปกครองการยุติธรรมของทหาร และในพระราชบัญญัติใหม่นั้น มีทั้งส่วนที่สมควรควรถูกยกเลิก เมื่อได้มีประกาศให้ใช้กฎอัยการศึก เพราะฉะนั้น ก่อนที่จะเริ่มใช้พระราชบัญญัติใหม่ สมควรคร่ากฎอัยการศึกขึ้นไว้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตราพระราชบัญญัตินี้ไว้

เหตุผลในการเรียกชื่อพระราชบัญญัตินี้มีคำบรรยายละเอียดแจ่มแจ้งไว้แต่อย่างใด แต่มีนักนิติศาสตร์บางท่าน ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า คำว่ากฎอัยการศึกนี้ น่าจะมาจากคำว่า ขบดศึกและกฎพระอัยการ เพราะมีคำนี้ใช้อยู่มากมายในกฎหมายสมัยก่อน^๑ ซึ่งน่าจะเป็นการถูกต้อง เพราะกฎหมายสมัยก่อนนั้นใช้คำว่า "พระอัยการ" เกือบทุกลักษณะ หมายถึง เป็นกฎหมายที่ใช้อย่างลับ นอกจากนั้น กฎหมายที่ใช้อย่างลับแก่ทหารในสมัยก่อนส่วนใหญ่จะอยู่ในพระอัยการขบดศึก เพราะการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มีศูนย์อำนาจอยู่ที่องค์พระมหากษัตริย์ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ เป็นพระราชอำนาจขององค์พระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ ดังนั้น ความสำคัญของการปกครองบ้านเมืองจึงเน้นหนักไปในการระวังป้องกันบ้านเมือง การสงคราม และการก่อกองขบด

พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก ร.ศ. ๑๒๒ นี้ มีรวมทั้งสิ้น ๘ มาตรา ซึ่งน้อยกว่าพระราชบัญญัติกฎอัยการศึกที่ใช้อย่างลับในปัจจุบัน ในพระราชบัญญัตินี้มีแต่เพียงการใช้กฎอัยการศึกต้องมีการประกาศ อำนาจการประกาศเป็นของพระมหากษัตริย์ ซึ่งจะทรงประกาศใช้ในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งเท่านั้น นอกจากนั้นยังให้อำนาจแก่ผู้บังคับบัญชา

^๑ พ.อ.ปรีชา นิติวรกุล, "คำบรรยายกฎหมายอัยการศึก และ พ.ร.บ.ว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน" (กรุงเทพมหานคร : โรงเรียนนายทหารเหล่าพระธรรมนูญ, ๒๕๑๒), หน้า ๑ (อัครสำเนา).

หน่วยทหารระดับตั้งแต่กองพันขึ้นไป มีอำนาจประกาศกฎอัยการศึก ในเขตอำนาจหน้าที่ของตนได้ มีการกำหนดอำนาจศาลทหารและพลเรือน มีการกำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจ เหมือนกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน นอกจากนี้ยังให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจในการค้น จับได้ และตรวจค้นจับกุมในเรื่องเกี่ยวกับอาวุธ กระสุน คินป็นและสิ่งของต้องห้ามในการสงคราม^๑

เมื่อได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก ร.ศ. ๑๒๖ นี้แล้ว ไม่ปรากฏว่าได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึกแต่อย่างใด ตลอดระยะเวลาที่ประกาศใช้อยู่ประมาณ ๕ ปี พระราชบัญญัติฉบับนี้มีอยู่เพียง ๔ มาตราเท่านั้น ไม่มีบทบัญญัติใช้บังคับมากเหมือนฉบับที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน คงบัญญัติไว้แต่เพียงว่า เมื่อเวลามีเหตุจำเป็นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ปราศจากภัย ซึ่งจะมีมาจากภายนอกหรือภายในพระราชอาณาจักรแล้ว จะให้ใช้ประกาศพระบรมราชโองการให้ใช้กฎอัยการศึก ในส่วนหนึ่งส่วนใดของพระราชอาณาจักรเท่านั้น สำหรับการตรวจค้น การเกณฑ์ การห้าม การยึด การเข้าอาศัย และการทำการจับได้ การกักตัวบุคคล มิได้บัญญัติไว้

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงโปรดให้ยกเลิกพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก ร.ศ. ๑๒๖ นี้เสีย และให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๔๕๗ ขึ้นแทน ทั้งนี้เนื่องจากพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก ร.ศ. ๑๒๖ มีบทบัญญัติน้อย ไม่รัดกุมเพียงพอ จึงไม่สะดวกในการใช้ และไม่เหมาะสมกับกาลสมัย ดังปรากฏในพระราชปรารภว่า

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า กฎอัยการศึก ซึ่งโคตรรา เป็นพระราชบัญญัติไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๐ (ร.ศ. ๑๒๖) นั้น อำนาจเจ้าพนักงานฝ่ายทหารที่จะทำการใด ๆ

^๑"กฎอัยการศึก รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๖" ราชกิจจานุเบกษา ๒๔ (๒๕

ยังหาตรงกับระเบียบพิไชยสงคราม อันจะได้รักษาความเรียบร้อย ปราศจาก
ภัย ซึ่งจะมีมาจากภายนอก หรือเกิดขึ้นภายในได้โดยสะดวกไม่ว่า บัณฑิตควร
แก้ไขกฎอัยการศึก และเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับกาลสมัย จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๔๕๐ (ร.ก. ๑๒๖) นั้นเสีย
และให้ใช้กฎอัยการศึก ซึ่งโคตรราเป็นพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ คือพระราช
บัญญัติกฎอัยการศึก พระพุทธศักราช ๒๔๕๗^๑

การใช้กฎอัยการศึกของต่างประเทศบางประเทศ

เมื่อพิจารณาลักษณะกฎอัยการศึกของประเทศไทย เปรียบเทียบกับกฎอัยการศึก
ของฝรั่งเศสแล้ว จะเห็นว่าวิธีการที่ให้พลเรือนอยู่ใต้อำนาจทหารในเวลาใช้กฎอัยการศึก
นั้นก็นำวิธีการกฎอัยการศึก ค.ศ. ๑๘๘๕ ของฝรั่งเศสมาเป็นแบบฉบับ^๒ แตกต่าง
กันเฉพาะรายละเอียดบางอย่าง เช่นมาตรา ๓ แห่งกฎอัยการศึกฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๘๘๕
บัญญัติให้คณะรัฐมนตรี เป็นผู้ใช้อำนาจออกกฎอัยการศึก ประกาศใช้กฎอัยการศึก แต่ในกรณี
ที่จะประกาศใช้กฎอัยการศึก มีกำหนดเวลาเกินกว่า ๑๒ วัน จะต้องได้รับอนุมัติจาก
รัฐสภาก่อน ส่วนของไทยนั้น อำนาจการประกาศใช้กฎอัยการศึก เป็นของ
พระมหากษัตริย์กับผู้บังคับบัญชาทหาร และผลบังคับของกฎอัยการศึกของฝรั่งเศสก็คง
เช่นเดียวกับของไทย แต่ระยะเวลาของผลบังคับใช้ของฝรั่งเศสสั้นกว่าของไทย
ประเทศไทยมีกำหนดเวลาโดยแน่นอนไว้ในกฎอัยการศึก แต่กำหนดระยะเวลาไว้
ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบางฉบับ เช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๔๑๗ บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๓ วรรคสามว่า กฎอัยการศึกตามวรรค
หนึ่งและวรรคสอง จะมีผลใช้บังคับเกินสามสิบวันได้อีกเป็นระยะเวลาเท่าใด ต้องได้รับ
ความเห็นชอบจากรัฐสภา

^๑ "พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๔๕๗", ราชกิจจานุเบกษา ๓๑
(๒๗ ธันวาคม ๒๔๕๗) : ๓๘๘.

^๒ พล.ท. ประคิษฐ์ สุนทรารุณ, "กระบวนการยุติธรรมทหาร" (พระนคร :
กรมพระธรรมทูต ๒๕๑๖), หน้า ๕ (อัครสาเนา).

ข้อที่นำสัง เกตอีกประการหนึ่งก็คือ ทั้งประเทศฝรั่งเศสและประเทศไทย นอกจากจะมีกฎอัยการศึกสำหรับใช้บังคับราษฎรในยามฉุกเฉินแล้ว ยังมีกฎหมายว่าด้วย ภาวะฉุกเฉินให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารที่จะตรวจค้น ห้ามและกำหนดที่อยู่ของ บุคคลคล้าย ๆ กับกฎอัยการศึกอีกด้วย นอกจากที่กล่าวไว้ในประเทศฝรั่งเศส กฎหมาย ว่าด้วยภาวะฉุกเฉินยังให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาพลเรือนที่ตองหาว่ากระทำ ความผิดในระหว่าง เวลาที่ประกาศภาวะฉุกเฉินด้วย กฎอัยการศึกและกฎหมายภาวะ ฉุกเฉินของฝรั่งเศสจึงมีลักษณะเหมือน ๆ กัน ผิดกันแต่ชื่อ เป็นข้อสำคัญ และในทางปฏิบัติ รัฐบาลจะไม่ประกาศใช้กฎอัยการศึก เว้นแต่จำเป็นจริง ๆ เพราะกลัวราษฎรจะตกใจ เกินไป ถ้ามีเหตุการณ์ฉุกเฉินเกิดขึ้น เขาก็ประกาศใช้ภาวะฉุกเฉินเท่านั้น ส่วน กฎหมายภาวะฉุกเฉินของไทยไม่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร เพิ่มขึ้น^๑

ส่วนประเทศอังกฤษ มีใ้มีกฎอัยการศึกอย่างของประเทศไทย หรือของ ประเทศฝรั่งเศส คงมีแต่กฎหมายที่เรียกว่า Military Law ใช้บังคับบรรดา ทหาร ที่กระทำผิดวินัยหรือกระทำความผิดอาญา ซึ่งต้องพิจารณาในศาลที่เรียกว่า Court Martial แต่ประเทศอังกฤษก็มีกฎหมายซึ่งพอจะอนุโลมเทียบเคียงกับกฎอัยการศึก ของประเทศไทยได้ คือกฎหมายว่าด้วยภาวะฉุกเฉิน (Emergency Act) ซึ่งให้ อำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร ทั้งทหารและพลเรือนมีอำนาจที่จะตรวจค้น ยึด เกณฑ์ เข้ามอบครองทรัพย์สิน ตรวจชาว ห้ามการชุมนุม ตลอดจนการเข้าควบคุมการคมนาคม ทั้งทางบก เรือ และอากาศ และเมื่อประกาศภาวะฉุกเฉิน ก็จะออกเป็นพระราชบัญญัติ ใช้บังคับแก่ประชาชน แต่ที่นำพิงสัง เกตคือ อังกฤษมีกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ได้รับความ เสียหาย เนื่องจากการเกณฑ์ทรัพย์สินมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ ไ้แก่ พระราชบัญญัติ Compensation (Defence) ๑๙๓๘ แต่ปัจจุบันได้ยกเลิกไปแล้ว นอกจากนั้นยังมีกฎหมายที่ออกมา เพื่อคุ้มครองบุคคลที่ถูกเกณฑ์ใช้งานในกองทัพ ซึ่งได้แก่

^๑ เรื่องเดียวกัน

พระราชบัญญัติ Reinstatement in Civil Employment Act ๑๙๔๔ ซึ่งต่อมา
ได้ยกเลิกไป แต่มีพระราชบัญญัติใหม่ออกมาใช้บังคับแทนคือ National Service

๑๙๔๘ และตามพระราชบัญญัติ Emergency Powers Act ๑๙๒๐

พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศภาวะฉุกเฉิน และรัฐสภา
อำนาจที่จะออกข้อบังคับกำหนดโทษบุคคลที่ฝ่าฝืนข้อบังคับนั้นได้ การประกาศภาวะฉุกเฉิน
นั้น มีผลใช้บังคับไม่เกินหนึ่งเดือน หากประสงค์จะให้มีการประกาศภาวะฉุกเฉินอีก
ต่อไป จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาทั้งสองสภาก่อน

กฎหมายว่าด้วยภาวะฉุกเฉินของอังกฤษมิได้อนุญาตให้เสนาบดีให้แก่ศาลทหาร
แต่อย่างใด ศาสตราจารย์โคบี้ ผู้เชี่ยวชาญกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษกล่าวว่า
ในประเทศอังกฤษ ตรีบาโคที่ศาลพลเรือนยังปฏิบัติหน้าที่ได้ ราชนาวีไม่ต้องขึ้นอยู่กับ
ในอำนาจศาลทหาร เป็นอันขาด และแม้ศาลพลเรือนปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ เพราะมีการรบ
หรือการจลาจลในท้องที่หนึ่ง ๆ ก็ไม่มีกฎหมายพิเศษมอบอำนาจให้ศาลทหารพิจารณา
พิพากษารามฎรธรรมคาพิมิโคเป็นทหารได้ เว้นแต่สภาพบ้านเมืองเขาช็อคบ้านแตก
สาแหรกขาด จนศาลและเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้แล้ว

ประเทศปากีสถานก็ประเทศหนึ่งซึ่งมีการปกครองประเทศโดยใช้กฎอัยการศึก
มาเป็นเวลานาน และมีการประกาศใช้กฎอัยการศึกหลายครั้ง ตั้งแต่เมื่อวันที่ ๗
ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ต่อมาได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกอีกครั้งเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ.
๒๕๑๒ และครั้งสุดท้ายประกาศใช้กฎอัยการศึกเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐
และใช้บังคับอยู่จนถึงปัจจุบัน ผู้มีอำนาจประกาศกฎอัยการศึกของปากีสถาน ได้แก่
ประมุขแห่งรัฐ ซึ่งโคแบประธานาธิบดี หรือในกรณีที่มีการปฏิวัติหรือรัฐประหาร ก็ได้แก่
หัวหน้าปฏิวัติหรือหัวหน้ารัฐประหารนั้น เมื่อประกาศกฎอัยการศึกแล้ว ผู้มีอำนาจประกาศ
ก็จะแต่งตั้งหัวหน้าผู้บริหาร กฎอัยการศึกขึ้น (Chief Martial Law Administrator)
ซึ่งโดยปกติจะโคแบผู้บัญชาการทหารสูงสุด และจากนั้น หัวหน้าผู้บริหาร กฎอัยการศึกก็จะ

๑ เรื่องเดียวกัน.

ออกคำสั่งกำหนดมาตรการ การ เพื่อดำเนินการตามมาตรการ การ ของกฎอัยการศึก และคำสั่ง
 นี้ถือเป็นกฎหมายที่ประชาชนต้องปฏิบัติตาม คำสั่งที่ไว้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้แก่ The
 Laws (Continuance: in Force) Order ๑๙๗๗ หากผู้ใดฝ่าฝืนหรือละเมิด
 กฎอัยการศึก จะต้องได้รับโทษ กฎอัยการศึกของปากีสถานให้อำนาจแก่หัวหน้าผู้บริหาร
 กฎอัยการศึก ออกคำสั่งกำหนดโทษใดเองโดยไม่ต้องอาศัยโทษ ตามกฎหมายที่ใช้ใน
 ยามปกติ ในถาวรประกาศใช้กฎอัยการศึกของปากีสถานเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ.
 ๒๕๒๐ นั้น ได้กำหนดโทษผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืนกฎอัยการศึกเป็น ๖ สถานคือ ประหารชีวิต
 ทัณฑ์จำคุก เข็มขัด ปรบ และริบทรัพย์สิน นอกจากนั้นยังได้ออกข้อบังคับตามกฎอัยการศึก
 กำหนดมาตรการต่าง ๆ เช่น การห้ามการนัดหยุดงาน ห้ามการดำเนินการใด ๆ ทาง
 การ เมืองในสถาบันการศึกษาทุกแห่ง ห้ามมีวัตถุระเบิดไว้ในครอบครอง ห้ามการชุมนุม
 ทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมทางการเมือง การค้า สมาคม การชุมนุมของนักศึกษา
 เป็นต้น ในข้อบังคับนั้นจะกำหนดโทษที่จะได้รับหากมีการฝ่าฝืนไว้ด้วย

การปกครองภายใต้กฎอัยการศึกของปากีสถานนั้น ได้แบ่งเขตการใช้กฎ
 อัยการศึกรวมเป็น ๕ เขต แต่ละเขตหัวหน้าผู้บริหารกฎอัยการศึก ก็แต่งตั้งหัวหน้าผู้บริหาร
 กฎอัยการศึกประจำเขตขึ้น โดยหัวหน้าผู้บริหาร กฎอัยการศึกแต่ละเขตมีอำนาจที่จะออก
 คำสั่งหรือข้อบังคับเพิ่มเติมได้อีกตามความเหมาะสม ในด้านการศาลนั้น ศาลยามปกติ
 ยังคงดำเนินการต่อไป แต่จะขัดกับคำสั่งคดีนี้ซึ่งขาดของหัวหน้าผู้บริหาร กฎอัยการ ศึก
 ไม่ได้ นอกจากนั้นยังได้ตั้งศาลทหารพิจารณาคดีอาญาขึ้นอีก ๒ ศาล คือ Special
 Military Courts และ Summary Military Courts มีหน้าที่พิจารณาและ
 ตัดสินลงโทษบุคคลผู้ฝ่าฝืนกฎอัยการศึก รวมทั้งความผิดตามกฎหมายอื่น ซึ่งได้กระทำ
 ในเขตอำนาจศาลและในระยะเวลาที่ประกาศกฎอัยการศึกด้วยการประกาศ คำสั่ง
 และข้อบังคับจะต้องประกาศในเอกสารทางราชการ ซึ่งเรียกว่า Gazette of
 Pakistan ตลอดจนประกาศโดยวิธีอื่น ๆ ที่เหมาะสม เพื่อให้ประชาชนรับรู้และ
 ปฏิบัติตาม

005777

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะกฎอัยการศึกของปากีสถานกับของไทยแล้ว ส่วนใหญ่คงมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คงมีที่แตกต่างกันในรายละเอียดบางประการ แต่ที่สำคัญก็คือ ปากีสถานใช้มาตรการตามกฎอัยการศึกโดยเคร่งครัด เจ็บชวดยิ่งกว่าของไทยมาก ทั้งนี้เพราะประเทศไทยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นหลักใหญ่ การประกาศใช้กฎอัยการศึกแต่ละครั้งจึงดูไม่นานหวนกลับเท่าใดนัก